

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzətdir

Hüquqi dövlət quruculuğunda
Konstitusiya və qazanılan
suverenlik

5

Nº 224 (7392)

SƏS

Qəzet 1991-ci il
yanvarın 11-dən çıxır

5 dekabr 2025-ci il.
Qiyməti 60 qəpik

**Müasir Azərbaycanın
milli inkişaf modeli**

2

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Azərbaycan
sabit siyasi sistemə və inkişaf etməkdə
olan iqtisadiyyata malik ölkədir"

Poçtalyon Makron

3

"Tiktok" bizdən nələr,
nələr aldı...

8

Torpaq əldən gedir:
səbəblər, həll yolları

7

5 dekabr dünyada
Beynəlxalq Könüllülər
Günüdür

5

Ədalətli
mühakimə
cəmiyyətin
istəyi idir

Haqq yerini tapdı,
qadınlar da
haqlarına çatdı

6

Prezident İlham Əliyev Ulu Öndərimizin gördüyü möhtəşəm işləri qətiyyət və prinsipiallıqla davam etdirirək Azərbaycanın iqtisadi, siyasi, hərbi qüdrətini, nüfuzunu daim artıraraq, xalqın güzəranını və rifahını dönmədən yüksəldərək, ərazi bütövlüyümüzü təmin edərək və suverenliyimizə imza ataraq xalqın alternativsiz Liderinə çevrilib. Bu gün Azərbaycan öz qüdrətli Liderinin uzaqqörən, qətiyyətli siyaseti ilə regionda yaranmış yeni reallıqlar fonunda daha möhtəşəm gələcəyə doğru inamlı addımlayırlı. Azərbaycanı Prezident İlham Əlyevin rəhbərliyi ilə daha yeni nailiyətlər və yeni qələbələr gözləyir.

Ötən illər ərzində Azərbaycan xalqının təlükəsizlik və sabitlik şəraitində yaşaması, uğurlu inkişafı hər bir Azərbaycan vətəndaşında məmənluq yaradır. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev çıxışlarının birində bildirdiyi kimi, "2003-cü ildə verdiyim bütün vədlər yerinə yetirildi. Əldə edilmiş bütün nailiyyətlərin mənbəyi Azərbaycan xalqıdır, onun mənə göstərdiyi inam və onun vahid amal etrafında birləşmə bacarığıdır. Biz doğrudan da bütün dünyaya sübut etmişik ki, böyük xalqıq, biz öz taleyimizi özümüz həll edirik, ölkə qarşısında duran problemləri özümüz heç kimin köməyi olmadan həll edirik və əsaslı şəkildə həll edirik" - deyən Prezident diqqətə çatdırıb ki, verdiyim vədlər arasında tebii ki, ilk növbədə, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpası idi. Bəli Azərbaycan Prezidentin qətiyyəti ilə Vətən müharibəsi nəticəsində torpaqlarımızın böyük hissəsini azad edildi. 300-dən çox şəhər və kənd azad olunmuşdur, o cümlədən mədəniyyət paytaxtıımız Şuşa şəhəri işğalçılardan azad edildi. "Biz qan tökərek, şəhidlər verərək tarixi ədaleti bərpa etdik" - deyə Prezident diqqətə çatdırıb.

GÜCLÜ XALQ, GÜCLÜ DÖVLƏT, GÜCLÜ LİDER VƏHDƏTİ

Ölkəmizin istenilən bir sahəsində uğurları görmək mümkündür ki, bu da insanların fır- vanlığının təminində mühüm rola malikdir. Azərbaycan dönyanın ən sürətə inkişaf edən, yeniləşən, müasirləşən, demokratikləşən dövlətinə çevrilib. Azərbaycan Prezidentinin yürütdüyü siyasetin məqsədyonluluğu, ardıcılılığı her bir vətəndaşda geleceyə daha da böyük inam ve əminlik yaradıb. Prezident İlham Əliyev dövrün təlebi kimi qarşıda duran vəzifələri düzgün müəyyənləşdirib, həyata keçirdiyi islahatlarla inkişaf mexanizminin daha da cəvikiyinə, işlekliyinə nail olub. Azərbaycan dönyanın ən sürətə inkişaf edən, yeniləşən, müasirləşən, demokratikləşən dövlətinə çevrilib. Güclü xalq, güclü dövlət, güclü lider vəhdəti müasir müstəqil Azərbaycanın devizine çevrilib. Bu gün Azərbaycanda güclü dövlət idarəciliyi mövcuddur. Müstəqil Azərbaycanın yürütdüyü siyaset ölkəmizin etibarlı ve strateji tərəfdəş kimi nüfuzunu beynəlxalq aləmdə yüksəldib və dünya birliyinin ayrılmaz hissəsinə çevirib. Prezident İlham Əliyevin yürütdüyü müdrik və uzaqqorən siyaseti qısa müddədə Azərbaycanı dünya birliyinin sayılıb-seçilən üzvünə, beynəlxalq tədbirlərin, qloballaşan dönyanın problemlərinin çözüldüyü məkanaya çevirdi. İnkişafın Azərbaycan modeli, multikulturalizm modelimiz dönyanın diqqətini özünə çəkdi, bir çox ölkədə öyrənilməyə başlandı və örnəyə çevrildi. Azərbaycan kosmik dövlətlər ailəsinə daxil oldu, müasir, modern dövlətə çevrildi. Prezident İlham Əliyev Ulu Öndərimizin gördüyü möhtəşəm işləri eyni qətiyyət və prinsipiallıqla davam etdirərək Azərbaycanın iqtisadi, siyasi, hərbi qüdrətini, nüfuzunu daimi artırır, xalqın güzəranını və rifahını dönmədən yüksəldir.

1,8 MİLYONDAN ÇOX YENİ İŞ YERİ

Azərbaycanın uğurlu inkişafının təmin edilməsində və qarşıda duran bütün əsas vəzifələr uğurda icrasının təməlində düşünlülmüş si-

Müasir Azərbaycanın milli inkişaf modeli

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Azərbaycan
sabit siyasi sistemə və inkişaf etməkdə
olan iqtisadiyyata malik ölkədir"

yasət, həyata keçirilən islahatlar və dövlət programları dayanır. Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramlarının qəbulu və qarşıya qoyulan vəzifələrin uğurlu icrası neticəsində abadlaşan bölgelərimiz, inkişaf edən ölkəmiz Azərbaycanın dinamik inkişafının göstəriciləridir. Paytaxtla regionlar arasında inkişaf fərqini aradan qaldırmağa hesablanmış Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair Dövlət Proqramları bölgələrde infrastrukturun yenilenmesi, rayonların simasının əhəmiyyətli dərəcədə müasirleşməsində mühüm rol oynayıb. Bölgələrdə istehsal müəssisələrinin dirçəliş və yeni sənaye obyektlərinin yaradılması, yerli resurslardan istifadənin səmərəliliyinin artırılması, aqrar sektorun müxtəlif dəstək mexanizmləri və innovativ əsullarla inkişaf etdirilməsi; müasir infrastrukturun, yeni iş yerlərinin yaradılması dövlət proqramlarının reallaşdırılmasında əsas nailiyyyətlər sırasında qeyd edilmişdir. Ümumilikdə 4 dövlət proqramı üzrə regionlara yatırılmış investisiyaların həcmi 104 milyard manat təşkil edir. 2004-cü ildən bəri regionlarda 1,8 milyondan çox yeni iş yeri və 52 mindən artıq yeni müəssisə yaradılıb. Statistik rəqəmlərə əsasən. 2004-cü ildən ölkədən 60-dan çox yeni elektrik stansiyası istismarə olunub. Elektrik enerjisinin 76%-i regionlarda istehsal edilir. Bu illər ərzində Azərbaycan elektrik enerjisini idxlə edən ölkədən ixrac edən ölkəyə çevrilib. Regionlarda qazlaşdırmanın səviyyəsi 94%-i ötüb, fasiləsiz içməsu alan əhali üzrə göstərici 9%-dən 73%-ə çatıb. Həmin müddədə əsas hissəsi bölgələrə aid olmaqla 3.600-dən çox məktəb, 760-a yaxın tibb müəssisəsi tikilib və ya təmir olunub, çoxlu sayıda körpü və tuneller, yollar istifadəyə verilib. İstehsal və sənaye müəssisələrinin çoxu bölgələrə aiddir. Bütün bu və ya digər göstəricilər və statistik rəqəmlər deməyə əsas verir ki. Azərbaycan böyük bir inkişaf yolu keçərək nufuzunu yüksəltməyə nail olub. Bu göstəricilər insanların rahatlıq və firavənlığını yüksəldib. "Bizim iqtisadiyyatımız özünü təmin edir. Bizim xarici borcumuzun səviyyəsi ÜDM-in 7 faizindən azdır və maliyyə ehtiyatlarımızı borcumuzu 14 dəfə üstləyir. Biz milli sərvətlərin düzgün bölüşdürülməsi neticəsində yoxsulluğun azaldılmasına müvəffəq olduq və bugün yoxsulluq səviyyəsi 5 faizə bərabərdir."

REGIONUN ƏN GÜCLÜ VƏ NÜFUZLU DÖVLƏTİ

Müsair dövrün qlobal çağırışlarına dəstək verən Azərbaycan dünya dövlətləri ve beynəlxalq təşkilatlarla uğurlu əməkdaşlıq imkanlarına malikdir. Müstəqil Azərbaycanın yürüdüyü siyaset ölkəmizin etibarlı və strateji tərəfdəş

nailiyətləri her zaman dəyərləndirir və en yüksək səviyyədə qiymətləndirir. Cənab Prezident "Bizim siyasetimiz, addımlarımız, xoş niyyətimiz və xarici siyasetimizin əməkdaşlıq üzərində qurulması bizə böyük dostlar düşərgəsi qazandırıa bilməşdir. Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan BMT Tehlükəsizlik Şurasına 155 ölkənin dəstəyi ilə üzv seçilmişdir. Bu, bizim böyük siyasi, diplomatik qələbəmizdir, müstəqil Azərbaycanın böyük uğurudur", - deyə bildirmişdir.

Xarici siyaset daxili siyasətin davamıdır. Xarici siyasetimiz çox aydın, açıq olacaq və bu gün dünya ictimaiyyəti bizim siyasetimizi bəyənir və dəstəkləyir. Əger belə olmasaçıdı dünya birliyi COP29 Konfransının Azərbaycanda keçirilməsi ilə bağlı qərar qəbul etməzdi. COP29 tədbirinin yüksək təşkilatlılığı, uğuru Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunun daha bir təqdimatı oldu. Azərbaycanın növbəti diplomatik uğuru - D-8 təşkilatına üzvlük ölkəminin müstəqillik tarixində beynəlxalq diplomatik uğurlar sırasına daxil olan növbəti əlamətdar hadisə kimi yadda qalıb. Misirin paytaxtı Qahire şəhərində İnkışaf etməkdə olan səkkiz ölkənin iqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatının (D-8) XI Sammiti zamanı Azərbaycan Respublikası yekdiliklilə D-8 təşkilatının üzvü seçilib. Bu, D-8 yarandığı gündən təşkilatın sıralarının ilk genişlənməsi kimi əlamətdardır. Üç qitəni əhatə edən, 4 trilyon ABŞ dollardan artıq ÜDM-e malik, 130 milyard ticarət dövriyyəsi həyata keçirən, üzvlərinin əhalisinin sayının ümumilikdə dünya müsəlmanlarının 60%-ni təşkil edən (ümumi əhali 1,2 milliardan artıqdır) və böyük iqtisadi potensiala malik "İslam Səkkizliyi" adlanan D-8-ə ölkəmizin üzvlüyü Azərbaycanın beynəlxalq ələmdə artan nüfuzunun və ölkəmizə olan etimadın bariz nümunəsidir.

mizə olan etimadın barış həmənəsidir.

Ötən 22 illik tariximiz Azərbaycanın böyük bir salnaməsini yaratmış, güclü iqtisadiyyata, dinamik inkişafa, dünya dövlətləri sırasında xüsusi imice malik olan dövlət kimi öz imicini təsdiqləmişdir. Dövlət başçısının xalqın qəhrəmanı, hərbi sərkərdəsi olması onun intellektual potensialından və səriştəli idarəetmə bacarığından irəli gelir. Bu gün, mehz uğurlu iqtisadi inkişaf strategiyasının nəticəsidir ki, Azərbaycan modeli dünyada tanınır və qəbul edilir. Bütün bu və ya digər amillər müstəqillik dövründə Azərbaycanın əldə etdiyi nailiyyətlər - tarixi cərəyəklilikləridir.

Nəzakət Ələddinizi

Prezident İlham Əliyev Birləşmiş Krallığın müdafiə üzrə dövlət nazirini qəbul edib

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev dekabrın 4-də Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birleşmiş Krallığının müdafiə üzrə dövlət naziri Lord Vernon Koakeri qəbul edib. Azərbaycan Prezidenti ilə görüşdən məmənunuşunu bildirən qonaq, ilk növbədə, Böyük Britaniya və Şimali İrlandiya Birleşmiş Krallığının Baş naziri Kir Starmerin salamlarını dövlətimizin başda dostluq və etimada əsaslanan daslıq müstəvisində inkisaf etdiriləcək.

da dostluq və etimada əsaslanan münasibətləri qeyd edərək elaqələrimizin strateji tərəfdasıq müstəvisində inkişaf etdirilməsində maraqlı olduqlarını vurğuladı.

Dövlətimizin başçısı salamlara görə minnətdarlığını bildirdi, onun da salamlarını Böyük Britaniya və Şimalı İrlandiya Birleşmiş Krallığının Baş nazirinə çatdırmağı xahiş etdi. Prezident İlham Əliyev Kir Starmerin COP29-da iştirakını və onunla görüşünü məmənnumluğa xatırladı.

İkitərəfli münasibətlərimizin zengin tarixinin olduğunu deyən dövlətimizin başçısı ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın enerji sektorundan başladığını və daha sonra bir çox sahələri əhatə etdiyini vurğuladı. Prezident İlham Əliyev ticaret, investisiya və digər sahələrdə əməkdaşlığı daha da genişləndirmək üçün yaxşı imkanların olduğunu dedi. Dövlətimizin başçısı hazırda ölkələrimiz arasında müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlıqla bağlı yeni səhifənin açılmasına toxunaraq, bunu qarşılıqlı etimadın göstəricisi kimi qiymətləndirdi. Qonaq Azərbaycanla Ermənistan arasında münasibətlərin normallaşması və sülbəndiliyinin irəli aparılması istiqamətində bu ilin avqustunda Vaşinqtonda əldə edilmiş nəticələr münasibətə dövlətimizin başçısını təbrik etdi.

Prezident İlham Əliyev təbriklərə görə təşəkkürünü bildirərək, bütün bunların tarixi əhəmiyyət daşıdığını vurğuladı və bu məsələdə ABŞ Prezidenti Donald Trampin xüsusi roluna toxundu. Dövlətimizin başçısı sülh gündəliyinin təşəbbüskarının mehz Azərbaycan olduğunu dedi və onun irəli aparılması üçün ölkəmizin bundan sonra da səylərini davam etdirəcəyini vurğuladı. Söhbət zamanı qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər etrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Poçtalyon Makron

Fransa prezyidenti Emmanuel Makronun Çinə üç günlük dövlət səfəri başlayıb. Fransa lideri Çin prezidenti Si Cinpinlə danışqlar aparacaq və ölkənin bir sıra şəhərlərinə, o cümlədən əsas sənaye və texnologiya mərkəzi olan Çenqduya ilk dəfə səfər edecək. Makron xatırlatmaq istəyir ki, Fransa Qərbi Avropada 60 il əvvəl Çinlə diplomatik əlaqlər quran və Çinlə rəqabətdən son derecə narahat olan Al-nin maraqlarını müdafiə edən ilk ölkə olub. Rusiya-Ukrayna münaqışəsi də onun danışqlarının əsas mövzusu olacaq. Bu məsələdə Makron həm də bütün Al adından danışacaq, baxmayaraq ki, Si Cinpin ilə ümumi dil tapacağını gözləmir.

Xəbər agentlikləri Fransa prezyidentinin iki məsələyə diqqət yetirəcəyini vurğulayırlar: ticarət və Ukrayna. Makron Çini Moskvaya təzyiqi artırmağa inandırmaq ümidi dənən el çəkməyib. Lakin Qərb mətbuatında yazılış şərhərdən də göründüyü kimi, Paris uğur gözləmədiyi üçün bu məsələdə həddindən artıq canfəşanlıq etməyəcək. Paris Çinin xarici işlər naziri Vanq Yinin Avropa rəsmilərinə Çinin Rusiyanın möglüb olmasına imkan verə bilməyəcəyi barədə bəyanatını xatırlayır. Axi bu, onu Amerika və digər güclər, onun müttəfiqləri qarşısında tək qoyacaq.

"Global Times" qəzeti Fransa prezyidentinin səfəri ilə bağlı Pekinin mövqeyini açıqlayıb. Çin-Fransa münasibətlərinin xüsusilə six xarakterini vurğulayan nəşr bu Makronun Çinə dördüncü dövlət səfəri olduğunu xatırladır. Si ötən il Fransaya səfər edib. İki lider arasındakı strateji əməkdaşlıq sayəsində Pekin və Paris digər Qərb dövlətləri üçün bir meyarıdır. Üstəlik, belə çıxır ki, Çin-Fransa münasibətlərində də "ruh" var. Bu ruh Pekin və Parisin "müstəqillik, qarşılıqlı anlaşılma və qazan-qazan əməkdaşlıq prinsiplərinə" sadıqlı yindədir.

Honq-Kongda çıxan "South China Morning Post" qəzeti de səfərin məqsədindən bəhs edir. Makronun böyük bir nümayəndə heyəti ilə gəldiyi bildirilir. O, hökumət nazirləri və təxminen 40 özəl korporasiya rəhbərləri də daxil olmaqla 80-dən çox adamdan ibarətdir. Nümayəndə heyətinin tərkibinin özü Fransanın prioritet məqsədlərini ortaya qoyur. Makronun ofisinin bir üzvünün açıqlamalarına görə, onun Xi ilə danışqları zamanı enerji sazişi müzakirə olunacaq. Fransa prezyidentinin Çinə getirdiyi şirkət direktorları arasında EDF-nin rəhbəri Bernard Fontana da var. O, dövlət elektrik şirkəti başqa şeylərlə yanaşı, atom elektrik stansiyalarının istismarı və tikintisində davabdehdır. EDF rəhbəri 2024-cü ilde Çin Milli Nüve Korporasiyası (CNNC) ilə əməkdaşlıq müqaviləsi imzalayıb. Şirkətlər karbon neytrallığına nail olmaq üçün birgə işləmək barədə razılığa gəliblər. Üstəlik, EDF növbəti 70 ay ərzində da haçox nüvə reaktoru tikməyi plan-

laşdırır. Bu müddətə çatmaq üçün fransızlar Çinin köməyinə ümidi edirlər. Çinlilər həqiqətən də öz nüvə obyektlərini sürətlə qururlar. Zhangzhou Atom Elektrik Stansiyasında 2 nömrəli reaktor təxminən 62 ay ərzində tikilib.

Təkcə iş adamlarının deyil, sade insanların da diqqətini çəkən digər mövzu isə təyyarələrdir. Uzun müddətdir ki, Çinin Airbus ilə 100 və ya 200 yeni təyyarə üçün müqavilə bağlamaq üzrə olduğu barədə fərziyyələr var. Airbus şirkətinin baş direktoru Guillaume Faury də Fransa nümayənde heyətinin siyahısındadır. Lakin onun iştirakı mütləq böyük bir razılaşmanın qaćılmasından demək deyil. Airbus CEO 2023-cü ildə Macron ilə Çinə səfər edib, lakin heç bir razılaşma elan edilməyib. Sonuncu dəfə belə bir razılaşma 2019-cu ildə Xi-nin Fransaya səfəri zamanı Çin 300 təyyarə alarkən başlanmışdı.

Kənd təsərrüfatı məhsulları əsas müzakirə mövzusu olacaq. Bununla belə, Çin Avropa donuz eti və süd məhsullarının keyfiyyəti ilə bağlı anlaşılma apardı. Bu da müzakirə olunacaq. Bu il Paris fransız konyakına antidempinq rüsumları ilə bağlı Pekinlə razılığa gələ bilib. Buna cavab olaraq, Fransa Al-de Çin elektrik avtomobilərinin idxlalına rüsumların azaldılmasına səs verdi. Nəhayət, Paris yeni pandalarla qarışılamağa ümid edir. Fransızlar bu yaxınlarda 13 il əsirlikdə qaldıqları sonra iki nəhəng pandanı geri qaytarıllar. Onlardan birinə böyrək xəstəliyi diaqnozu qoyulub.

Və artıq ikinci ildir ki, avtomobil nəhəngləri Renault və Stellantis nümayəndə heyətində təmsil olunmayıb. Bu, onların Çin bazarından

geri çekilməsini simvollaşdırır. Bundan asılı olmayaraq, Yelisey Sarayı bəyan edib ki, Makron "azad və ədalətli bazar" prinsiplərini müdafiə etmək öhdəliyini bir dəfə təsdiqləyib.

Dünya mediasından reaksiya

Fransa liderinin Çin prezidenti ilə danışqları bir çox beynəlxalq media orqanlarında əhemmiliyi işləşdirilmə anlayışa malikdir. Pekin Beynəlxalq Tədqiqatlar Universitetinin Al və Regional İnkışaf Araşdırımları Mərkəzinin direktoru Cui Hongjian qeyd edir ki, Pekin və Moskva arasındaki münasibətlər, bəzi Avropada bəzilərinin hesab etdiyi kimi, birtərəfli deyil, iki müstəqil və suveren dövlət arasında normal ikitərəfli münasibətlərdir.

Çin həqiqətən də sülh danışqlarının irəliləyişində konstruktiv rol oynamaya hazırlıdır, lakin bunu özüne mexsus şəkildə edir. Cuiin sözlərinə görə, Avropa birtərəfli anlaşmaya əsasında və ya hətta Çinə təzyiq göstərmək məqsədi ilə hərəket etməyə davam edərsə, nəticə çox güman ki, eks nəticə verəcək.

France 24 (Fransa)

Makron və həyat yoldaşı Brigitte Cinpin və xanımı Peng Liyuan tərəfindən Böyük Xalq Zalında təntənəli şəkildə qarışılanıb. Makron ellərində gül tutan uşaqları öpüb və orkestrin hər iki ölkənin dövlət himnlerinin səsləndirilməsi zamanı prezidenti qarışılıyib. Bu, Fransa prezyidentinin 2017-ci ildə vəzifəyə geldikdən sonra Çinə dördüncü səfəridir. Makron mühərribənin dördüncü qışına qədər uzandığı bir vaxtda Ukraynada ateşkəsin təmin olunmasına kömək etmək üçün Siye təzyiq göstərməyə çalışır. Çin müntəzəm olaraq sülh danışqlarına və bütün ölkələrin ərazi bütövlüyünə hörmət etməyə çağırır, lakin Rusiyani heç vaxt qınamayıb. Qərbi hökumətləri Pekini Rusiyaya hərbi sahədə, xüsusən də müdafiə sənayesi üçün hərbi komponentlərin tədarükü vasitəsilə mühüm iqtisadi dəstək verməkdə ittihad edirlər.

Global Times (Çin)

Fransa prezyidenti Makron dövlət səfəri üçün Pekin gəlib. İqtisadi və ticarət məsələlərindən əlavə, bəzi Fransa KİV-ləri gündəliyə Rusiya-Ukrayna münaqışəsinin "sonu üçün səylər"in müzakirəsinin də daxil ediləcəyini ehtimal edir. Avropanın uzun müddətdir ki, Çin-Rusya münasibətlərində həddən artıq sadələşdirilmiş anlayışa malikdir. Pekin Beynəlxalq Tədqiqatlar Universitetinin Al və Regional İnkışaf Araşdırımları Mərkəzinin direktoru Cui Hongjian qeyd edir ki, Pekin və Moskva arasındaki münasibətlər, bəzi Avropada bəzilərinin hesab etdiyi kimi, birtərəfli deyil, iki müstəqil və suveren dövlət arasında normal ikitərəfli münasibətlərdir.

Çin həqiqətən də sülh danışqlarının irəliləyişində konstruktiv rol oynamaya hazırlıdır, lakin bunu özüne mexsus şəkildə edir. Cuiin sözlərinə görə, Avropa birtərəfli anlaşmaya əsasında və ya hətta Çinə təzyiq göstərmək məqsədi ilə hərəket etməyə davam edərsə, nəticə çox güman ki, eks nəticə verəcək.

Bloomberg (ABŞ)

Fransa prezyidenti Emmanuel Makron Çin lideri Si Cinpinə müraciət edərək Ukraynada mühərribəyə son qoymaq üçün kömək istəyib və hər iki tərəf iqtisadi əlaqlərini yenidən balanslaşdırmağa çalışıldığı üçün Pekini Fransaya investisiyaları artırmağa çağırıb. Makron Si Cinpinin Avropanın Ukrayna ilə bağlı mövqeyini dəstəkləməyə çağırıb və qlobal nizamın "yixilmasına"

qarşı xəbərdarlıq edib. O, həmçinin Çinin nadir torpaq metalları kimi kritik minerallar üzərində ixrac nəzarətinə istinad edərək qlobal tədrük zəncirlərinin pozulması barədə xəbərdarlıq etdi və daha ədalətli iş mühiti yaratmağa çağrırdı. Si Cinpin danışqları səmimi, səmərəli və dostluq şəraitində keçib. Ukrayna məsələsində o, Çinin bütün tərəflər üçün məqbul olan ədalətli, məcburi razılaşma əldə etməyə ümidi etdiyi bildirib. O, etrafı məlumat vermədən əlavə edib ki, Çin böhranın həllində konstruktiv rol oynamaya davam edəcək və "hər hansı məsuliyyətsiz və ya ayrı-seçkilik xarakterli ittihamlara qəti şəkildə qarşı çıxır".

Berliner Zeitung (Almaniya)

Fransa prezyidenti Emmanuel Makron Tayvanla bağlı artan gərginlik fonunda Çinə səfər edir. Pekin Yaponiyanın yeni hökuməti ilə münaqışəsi də daxil olmaqla, Avropanın dəstəyinə ümid edir. Makron üçün Pekinlə münasibətlərdəki ballans uzun müddətdir davam edən gərginlik sahəsi olub. O, Avropa ittifaqını Çinin elektrik avtomobilərinə tariflər tətbiq etməyə təşviq etdi, Pekin buna öz ticarət tədbirləri ilə cavab verdi. Ukraynaya gəlincə, Makron Rusiyaya təzyiq göstərmək üçün Si-dən istifadə etmək istəyir. Makron hazırkı danışqlar zamanı Pekini Rusiyaya təzyiq göstərməyə inandırmaq üçün növbəti cəhd etmək niyyətindədir.

V.VƏLİYEV

Konstitusiya hər bir dövlətin hüquqi və siyasi sisteminin təməlini təşkil edən ali normativ sənəddir. O, yalnız hüquqi çərçivə deyil, həm də dövlətin kimliyini, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarını, idarəetmə prinsip və dəyərlərini müyyəyen edən fundamental bünövrədir. Azərbaycanın müasir konstitusiya quruculuğu bir əsrdən çox müddətə yayılmış tarixi və siyasi mərhələlərin nəticəsi olaraq formalaşmışdır.

1918-ci ildə qurulmuş Azərbaycan Xalq Cumhuriyəti Şərqdə və müsəlman dünyasında ilk parlamentli respublika kimi tarixə düşdü. Qısa ömürlü olmasına baxmayaraq, Cumhuriyət hüquqi dövlət quruculuğuna dair ciddi təşəbbüslerle çıxış etdi. Dövlət idarəciliyinin əsaslarını müyyənəşdirən normativ aktlar qəbul olundu, müstəqil məhkəmə sistemi yaradıldı və konstitusiya layihəsi üzərində iş aparıldı. Lakin 1920-ci ildə bolşevik işğalı nəticəsində bu proses dayandırıldı və Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının tərkib hissəsinə çevrildi.

Sovet dövründə 1921, 1937 və 1978-ci illərdə qəbul olunmuş konstitusiyalar SSRİNin ideoloji təsiri altında hazırlanmışdı. Xüsusilə 1978-ci il Konstitusiyası formal olaraq Azərbaycan SSR-in suverenliyini bəyan etsə də, reallıqda siyasi, iqtisadi və hüquqi müstəqillikdən uzaq idi. Bu dövrdə konstitutional hüquqlar kağız üzərində mövcud olسا da, faktiki tətbiqi məhdud idi.

Azərbaycanın hüquqi dövlət və milli suverenliyə doğru real dönüşü 1991-ci ildə müstəqilliyin bərpasından sonra baş verdi. Lakin bu dövr ciddi çağırışlarla müşayiət olunurdu: hüquqi bazanın olmaması, institutional qeyri-sabitlik, iqtisadi və siyasi böhranlar. Məhz belə bir şəraitdə, ümummilli lider Heydər Əliyev xalqın çağırışı ilə 1993-cü ildə siyasi hakimiyətə qayıdı və qısa zamanda dövlətçiliyin əsaslarını möhkəmləndirməyə başladı.

Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə Azərbaycan Respublikasının ilk müstəqil Konstitusiyası qəbul olundu. Bu sənəd xalqın suveren iradəsini, hüquqi dövlət quruculuğunu və demokratik prinsiplərə sadıqlığını eks etdirirdi. Konstitusiya müasir hüquq sistemimizin əsasını təşkil etməklə, xalq hakimiyəti, qanunun alılıyi, hakimiyətin bölünməsi, insan hüquqları və sosial rifah prinsiplərini təsbit etdi.

Heydər Əliyev Konstitusiyanın hazırlanmasına şəxsən rəhbərlik etmiş, onun hər bir müddəasının xalqın iradəsinə və dövlətçilik prinsiplərinə uyğun formalşamasına nəzarət etmişdir. Onun siyasi əzaqqörenliyi sayəsində hüquqi və konstitutional əsaslar formalşındı və bu əsasda müstəqil dövlətin inkişafı mümkün oldu. Ümummilli liderin dediyi kimi: "Müstəqillik bizim ən böyük sərvətimizdir. Bu sərvəti qoruyub saxlamaq və gələcək nəsillərə ötürmək hər birimizin borcu"dur.

Onun dövlətçilik fəlsəfəsi, milli maraqlarla əsaslanan hüquq sistemi qurmaqla yanaşı, suverenliyin və sosial ədaletin de hüquqi əsaslarını möhkəmləndirdi. Konstitusiya onun rəhbərliyi ilə təkcə hüquqi sənəd deyil, milli həmrəylik, sabitlik və sosial ədalet prinsipinə əsaslanan dövlət modelinin bünövrəsinə çevrildi. Prezident İlham Əliyev bu strateji kursu daha da inkişaf etdirərək, Konstitusiyanın tətbiqini praktik müstəviye keçirdi və hüquqi dövlətin dayanıqlığını gücləndirdi. Onun rəhbərliyi ilə məhkəmə-hüquq sisteminde islahatlar, elektron hökumət quruculuğu və şəffaf idarəetmə mexanizmləri tətbiq olundu. Prezidentin tez-tez qeyd etdiyi kimi: "Azərbaycanın gələcəyi müstəqillik və suverenlik üzərində qurulub. Bu dəyərlərə əbədi və dönməzdirlər."

Xüsusilə 2020-ci ildə baş vermiş 44 günlük Vətən müharibəsi nəticəsində Azərbaycanın ərazi bütövülüyü bərpa olundu. Bu tarixi qələbə Prezident İlham Əliyevin siyasi iradəsinin, strateji baxışının və Konstitusi-

Hüquqi dövlət quruculuğunda Konstitusiya və qazanılan suverenlik

yanın təsbit etdiyi suveren hüquqların gerçəkliliyə çevrilmesinin nümunəsi oldu. 2023-cü ilin sentyabrında həyata keçirilən lokal antiterror tədbirleri isə Azərbaycanın tam suverenliyini təmin etdi. Bu hadisələr, beynəlxalq hüquq çərçivəsində Azərbaycanın konstitution hüquqlarının bərpası kimi qiymətləndirilir.

İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə təkcə hərbi və siyasi sahədə deyil, beynəlxalq münasibətlərdə də Azərbaycan güclü mövqə əldə etmişdir. O, Türk Dövlətləri Təşkilati, BMT, Qoşulmama Hərəkatı və Avropa İttifaqı kimi beynəlxalq platformalarda Azərbaycanın maraqlarını prinsipielliqla və qətiyyətlə müdafiə edən bir lider kimi tanınır. Xüsusilə, Qarabağ zəfərindən sonra Azərbaycanın mövqeyi daha da güclənmiş və İlham Əliyev bu uğurları beynəlxalq hüquq və Konstitusiya prinsipləri çərçivəsində əsaslandıraraq təqdim etmişdir. Onun "Böyük Qayıdış", rəqəmsal dövlət, yaşıl enerji siyasəti və azad edilmiş ərazilərdə konstitusion idarəciliyin qurulması ilə bağlı təşəbbüsleri dövlətin hüquqları, təhsil və səhiyyə xidmətlərinə çıxış, ailə institutunun qorunması, sosial müdafiə və bərabər imkanların yaradılması bu hüquqi sənəddə geniş şəkildə eksini tapmışdır. Konstitusiyanın 16-ci, 38-ci və 41-ci maddələri əhalinin rifahının dövlət tərəfindən təmin edilməsinin hüquqi əsaslarını müyyəyən edir.

Son illərdə ölkədə həyata keçirilən sosial siyaset bu müddəaların real icrasını təmin etməkdədir. Əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirmek məqsədilə minimum əməkhaqqı ardıcıl şəkildə artırılmış, natura formasında verilən sosial yardımalar (ərzaq yardımçıları, ev təsərrüfatı dəstəyi və s.) genişləndirilmişdir. 2001-ci ilde müqayisədə yoxsulluq səviyyəsi 11,3 dəfə azalmış və 2024-cü ildə 5,3 faiz təşkil etmişdir. Əhalinin adambəşinə düşən orta aylıq gəlirləri və xərcləri de artım tendensiyası göstərmişdir.

İşgaldən azad olunmuş ərazilərə "Böyük Qayıdış" programı çərçivəsində konstitution hüquqların bərpası ilə yanaşı, sosial təminat və yaşayış şəraitinin de təmin olunması diqqət mərkəzində saxlanılır. Prezident İlham Əliyevin birbaşa rəhbərliyi ilə bu proses dövlət prioritetlərindən birinə çevrilmiş və strateji yol xəritəsi səviyyəsində icra olunmağa başlanılmışdır. Zəngilanın Ağalı kəndində tətbiq edilən "Ağılı kənd" konsepti, Füzuli, Şuşa, Laçın, Cəbrayıllı və Tərtər rayonlarında reallaşdırılan infrastruktur layihələri - məktəblər, xəstəxanalar, yollar, su və enerji xətləri - əhalinin ləyaqətli həyat şəraitinə qayıdışını təmin edir. Bu ərazilərə qayidian sakinlərə birdəfəlik köç və məişət yaradımı ilə yanaşı, daimi sosial təminatlar da təqdim olunur.

Bununla yanaşı, Prezident İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə "yaşıl enerji zonası" konsepti işğaldən azad edilmiş ərazilərdə tətbiq edilir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur regionlarında güneş və külək enerjisi stansiyaları inşa olunur. 2024-cü ilin iyun ayında Laçın və Cəbrayıllı rayonlarında yeni güneş elektrik stansiyalarının teməli qoyulmuş və xarici in-

vestorlarla əməkdaşlıqlar dərinləşdirilmişdir. Eyni zamanda, azad edilmiş ərazilərdə ilk dəfə olaraq "yaşıl kənd təsərrüfatı" modellərinin tətbiqinə başlanılmış, suvarma sistemləri və aqroparklar müasir texnologiyalar əsasında qurulmuşdur. Bölgədə həmçinin ədliliyə, vergi və gömrük sistemlərinin rəqəmsallaşdırılması, elektron idarəetmə modullarının tətbiqi ilə konstitutional idarəciliyin təmin olunmuşdur. Bütün bu layihələr yalnız sosial rifah deyil, həm də konstitutional suverenliyin ekoloji, iqtisadi və institutional əsaslar üzərində möhkəmləndirilməsinə xidmət edir.

Dövlət Statistika Komitəsinin 2024-cü il üzrə ev təsərrüfatları büdcələri tədqiqatının nəticələri göstərir ki, kend və şəhər ərazilərində həyat səviyyəsi yüksəlmüşdür. Əhalinin gəlirlərinin artması fonunda ümumi istehlak xərcləri de artmaqdadır, qida mehsullarına çəkilən xərclərin xüsusi çəkisinin azalması isə qeyri-qida malları və xidmətlərə çıxış imkanlarının genişləndirilməsini göstərir. 2024-cü ildə 600,1 manatdan yuxarı istehlak xərclərinə malik olan əhali təbəqəsinin payı 15,2 faizə çatmışdır ki, bu da maddi rifah səviyyəsində müşahidə olunan yüksəliyi təsdiqleyir.

Bütün bu tədbirlər Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasında təsbit olunmuş sosial dövlət və rifah prinsiplərinin uğurla həyata keçirildiyini və hüquqi dövlətin sosial funksiyasının vətəndaşların həyatında konkret nəticələr doğurduğunu əyani şəkildə sübut edir.

Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə son illərdə həyata keçirilmiş sosial islahatlar - minimum əməkhaqqının artırılması, "DOST" xidmətlərinin yaradılması, ünvanlı sosial yardımaların genişləndirilməsi, şəhid ailələri və mühərbiə veteranlarına verilən sosial təminatlar Konstitusiyaya tam uyğun olaraq reallaşmışdır. Xüsusilə, 44 günlük Vətən müharibəsində iştirak edərək şücaət göstərməş şəxslərə "Vətən Müharibəsi Qəhrəmanı" fəxri adı verilmiş və onlar dövlət tərəfində xüsusi statusla təmin olunmuşdur. Bu qəhrəmanlara aylıq təqaüdlər, pulsuz menzil və sosial müdafiə tədbirleri təqdim edilmiş, əməkçinin onların ailə üzvlərinə də güzəştlər tətbiq olunmuşdur. Bu tədbirlər yoxsulluğun azaldılması, sosial ədaletin təmin olunması və dövlətin sosial funksiyasının Konstitusiyası çərçivəsində reallaşdırıldığı göstərən nümunəvi addımlardır.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası bu gün müstəqil dövlətçiliyimin hüquqi zəmanəti olmaqla yanaşı, vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təminatçısıdır. O, həm hüquqi dövlətin, həm də vətəndaş cəmiyyətinin əsasını təşkil edir. Bu sənədin qüvvəsi təkcə hüquqi sistemlə məhdudlaşdır, həm də milli ideologiyanın, dövlətçilik fəlsəfəsinin və strateji sabitliyin daşıyıcısıdır.

Heydər Əliyevin dövlətçilik strategiyası və İlham Əliyevin qətiyyətli rəhbərliyi sayəsində Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının sadəcə qanunlar toplusu deyil, milli iradənin, suverenliyin və inkişafın hüquqi teməli olmuşdur. Ümummilli liderin bu sahədə dediyi sözlər Konstitusiyanın məhiyyətini özündə tam ehtiva edir: "Azərbaycanda hakimiyətin mənbəyi xalqdır və hər bir hakimiyət ancaq xalqın iradəsi əsasında əldə oluna bilər."

Fərid Xasayı
Azərbaycan Respublikası Dövlət
Statistika Komitəsinin
Həyat keyfiyyətinin statistikası
şöbəsinin
aparıcı məsləhətçisi

5 dekabr dünyada Beynəlxalq Könüllülər Günüdür

5 dekabr dünya-
da Beynəlxalq Könüllülər Günü kimi qeyd olunur. Bu gün hər il BMT Baş Assambleyasının 1985-ci il 17 dekabr tarixində qəbul olunan qətnaməsi əsasında keçirilir. Qeyd olunan günün böyük anlamı var. Könüllülük insanları vahid niyət etrafında birləşdirən, vətəndaş, cəmiyyət və dövlətin birgə fəaliyyətinin ən uğurlu formatıdır. "Könüllü" termininin etimologiyasına nəzər salsaq görərik ki, bu söz öz ilk dəfə 1600-ci illərdə istifadə olunub. "Hərbi xidmət üçün özünü təqdim edən" mənasını daşıyır. Müasir dövrümüzdə ölkəmizin demək olar ki, hər bir yerində könüllü gənclərin də payı var.

Azərbaycanda həyata keçirilən beynəlxalq və qite miqyaslı tədbirlərde, o cümlədən idman yarışlarında gənclərin könüllülər qrupunda təmsil olunması vətənpərvər, milli köklərə bağlı, müasir dünya-görüşlü, şəxsi keyfiyyətləri yüksək olan vətəndaş kimi formalaşmasının özündə təcəssüm etdirir.

Könüllülük fəaliyyəti gənclərdə faydalı əmək, həmrəylilik kimi deyərlər aşşamış olur. Qeyd edək ki, öten il 2020-ci il Azərbaycan Respublikasında dövlət başçısının Sərəncamı ilə "Könüllülər ili" elan edilmişdir. Bu Sərəncam gənclərin fərdi inkişafına təkan vermek, onlarda sosial məsuliyyət hissini artırmaq, gəncliyin potensialından xalqın rifahı və ölkəmizin dayanıqlı inkişafı üçün səmərəli istifade etmək məqsədi daşıyır. Azərbaycan xalqı əsrlər boyu xeyirxahlı, fədakarlıq, könüllü və təmənnəsiz kömək ənənələrini yaşatmışdır.

KÖNÜLLÜLÜK BİR ÇOX FƏALİYYƏT SAHƏLƏRİNƏ NÜFUZ EDƏRƏK, ÜMUMMİLLİ HƏRƏKATA ÇEVİRİLƏB

Bu fəaliyyətə məşğul olanlar digər şəxslərə kömək etməklə ya-naşı, öz bilik və bacarıqlarını təkmilləşdirmək imkanı qazanırlar. Ölkəmizdə könüllülük fəaliyyəti üçün hər cür şərait yaradılıb, bu istiqamətdə zəruri hüquqi baza mövcuddur. Eyni zamanda, bütün dövlət qurumları tərəfindən bu fəaliyyətə cəlb olunmuş təşkilat və şəxslərə lazımı dəstek göstərilir. Bu fəaliyyətin təşviqi məqsədilə dövlətimiz tərəfindən zəruri addımlar atılmış, normativ hüquqi baza təkmilləşdiril-

mış, dövlət dəstəyi mexanizmləri formalasdırılmışdır. Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən 9 iyun 2009-cu ilde "Könüllü fəaliyyət haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu qüvvəyə minib. Bu Qanunun məqsədi hüquqi və fiziki şəxslərin əvəzi ödənilməyən ictimai faydalı fəaliyyəti sahəsində yaranan münasibətləri tənzimləyir. Qanunun qəbul edilməsi Azərbaycan könüllülük fəaliyyətinin inkişafında təkanverici rol oynadı. Bu qanunla Azərbaycanda könüllülük fəaliyyəti davamlı inkişaf yoluna qədəm qoydu.

Könüllülük bir çox fəaliyyət sahələrinə nüfuz edərək ümummilli hərəkata çevrilmiş, ölkəmizin hər bir bölgəsinə, ictimai həyatın müxtəlif sahələrinə yayılaraq, cəmiyyətə ictimizin bütün təbəqələrini əhatə etmiş, gənclərin həyat tərzinə çevrilib. "Regional İnkişaf" ictimai Birliyi, "Bir" Tələbə könüllüləri və digər könüllü hərəkatları yaranıb, mərkəzi və yerli icra hakimiyəti organlarında on minlərlə gənci birləşdirən könüllü qrupları formalasılıb. Ölkəmizdə mərkəzi icra hakimiyəti orqanı və bütün yerli icra hakimiyəti orqanları yanında könüllü qrupları yaradılıb. Bele ki, bu gün ölkəmizdə "Gənc Könüllülər", "RİİB Könüllüləri", "BİR Tələbə-Könüllülər", "Aqrar İnkişaf Könüllüləri", "KOB Könüllüləri", "Miqrasiya Könüllüləri", "Ədliyyə Könüllüləri" və s. qurumlarda müxtəlif könüllülər təşkilatları uğurla fəaliyyət göstərirler.

Eyni zamanda, 2013-cü ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Vətəndaşlara Xidmet ve Sosial İnnovasiyalar üzrə Dövlət Agentliyinin (ASAN Xidmet) yanında könüllü təşkilat olan ASAN Könüllüləri Təşkilati yaradılıb. "ASAN xidmet" mərkəzləri yaradığı gündən könüllülərin fəaliyyətindən geniş istifadə olunur. Könüllülər "ASAN xidmet" in ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilib. Onlar yuzlərlə fərqli layihələr həyata keçiriblər, müxtəlif təlim və treninglərə cəlb ediliblər. 2013-cü il dekabrın 19-da "ASAN Könüllülərinin I Qurultayı" keçirilib. Əlbəttə ki, keçirilən tədbirlər ölkəmizdə vüset almış gənclər siyasetinin tərkib

Zümrüd BAYRAMOVA

Allergiya analizləri niyə bahadır?

Son illərdə həm Azərbaycanda, həm də dünyada allergiya halları artdığı üçün allergiya analizlərinə tələbat yüksəlib. İnsanlar daha tez-tez qida, toz, heyvan tüketim və dərman allergiyalarından şikayət etdikləri üçün testlərə ehtiyac yaranır.

Lakin əksər vətəndaşların əsas narahatlığı - analizlərin niyə bu qədər bahalı olmasıdır. Bu məsələ təkcə bizdə deyil, bir çox ölkələrdə də müzakirə mövzusudur. SIA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb.

Allergiya analizlərinin bahalaşmasının əsas səbəbləri

Testlərin yüksək texnoloji avadanlıqlarla aparılması

Allergiya testləri, xüsusi də qanla aparılan IgE panel testləri, xüsusi cihazlar, reagentlər və laborator sistemlər tələb edir. Bu avadanlıqlar xaricdən alınır və qiyməti yüksək olur. Azərbaycan da avadanlığı idxlə etdiyinə görə xərclər əlavə olaraq artır.

Reagentlərin bahalı olması

Hər analiz üçün xüsusi reagentlər istifadə olunur və bu reagentlərin yararlılıq müddəti qısa olur. Xaricdən getirildiyi üçün onların qiyməti həm logistika, həm də valyuta məzənnələrindən asılıdır.

Allergiya panellərinin genişlənməsi

İller əvvəl 10-15 allergen yoxlanılırdısa, bu gün çox laboratoriya 30-60, bəzən 100-dən çox allergeni test edən panellər təklif edir. Allergen sayı artıqca analiz qiyməti də çoxalır.

Mütəxəssis çatışmazlığı

Allergologiya üzrə ixtisaslı həkimlərin sayı hələ də azdır. Bu sahədə çalışılan laboratoriya mütəxəssisləri üçün təlimlər də əlavə xərc yaradır. Neticədə laboratoriya xidmətlərinin qiymətinə təsir edir.

Sterillik və təhlükəsizlik xərcləri

Allergiya testləri yüksək sanitariya və texniki tələblərlə aparılan laboratoriyalarda edilir. Bir çox klinika beynəlxalq standartlara uyğun xidmət göstərməyə çalışdığı üçün bu da qiyməti artırın amillərdən bidiridir.

Dünya ilə müqayisə

Allergiya testləri tekce Azərbaycanda deyil, dünya üzrə də bahalı tibbi xidmətlərdən sayılır.

Avropa

Almaniya, Fransa və Niderlandda allergiya testlərinin qiyməti dövlət sigortası olmayan şəxslər üçün 150-400 avro arasında dəyişir. Xüsusilə geniş paneller 500 avroya qədər qalxa bilir. Bir çox ölkədə testlərin böyük hissəsi sigorta ilə qarşılılığı üçün vətəndaşlar bunu hiss etmir, lakin real laboratoriya dəyəri yenə də yüksəkdir.

ABŞ

Allergiya testləri ən bahalı ölkələrdən biridir. Paneldən asılı olaraq 300-1000 ABŞ dollarına qədər yüksələ bilir. Qeyd olunur ki, allergiya sahəsi ABŞ-da "high-cost diagnostics" kateqoriyasına daxildir.

Türkiyə

Türkiyədə qiymətlər Azərbaycana nisbətən daha sərfəlidir, lakin yenə də ucuz hesab olunmur. Sadə allergiya paneli 900-1500 TL, geniş panel isə 2500-5000 TL arasında dəyişir. Qiymətlərin aşağı olması test laboratoriyalarının çox olması ilə bağlıdır.

Qonşu ölkələr (Gürcüstan və Rusiya)

Qiymətlər Azərbaycana yaxın, bəzən isə daha yüksəkdir. Xüsusən Rusiyada geniş allergen paneli 12-30 min rubl arasında dəyişir. Allergiya analizlərinin bahalı olması əsasən idxlə olunan avadanlıqlar, reagentlər, laborator standartları, mütəxəssis çatışmazlığı və test sayının çoxluğu ilə əlaqədardır. Bu, global tendensiyadır və demək olar ki, bütün ölkələrdə oxşar səbəblər qiymətləri yüksəldir.

Aysən Sadıqzadə

Ədalətli mühakimə cəmiyyətin istəyidir

faktlar üzə çıxardı

Azərbaycanın dünya miqyasında yerinin və rolunun möhkəmləndəməsi bəzi məkrli dairələri ciddi şəkildə narahat edib. Ona görə də, hər cür iyrənc vasite və üsullardan istifadə etmək le ölkəmizin uğurlarına kölgə salmaq, bəyənəlxalq arenadakı nüfuzuna xələl getirməyə çalışırlar. Rusiya fars-molla rejimi ilə yanaşı Fransada Azərbaycanda casus şəbəkəsi yerləşdirməklə müəyyən pozucu niyyətlərini reallaşdırmağa ümidi edirlər. Hətta bəzi məqamlarda dövlət əməkdaşlığı, siyasi -ictimai sabitliyi pozmağa yönələn əməkdaşlığı həyata keçirməyi planlaşdırırlar. Sosial şəbəkələr üzərindən ölkəmizə qarşı təxribatların həyata keçirilməsi demek olar ki, davamlı xarakter alıb. Xaricdən "Echo of Baku", "Azeri Horizon", "Xəbər24", "Merry you", "Azerbaijan Pulse", "Az insight" vasitəsilə müxtəlif platformalar üzərindən Azərbaycan Respublikasının informasiya məkanına hədəflili müraciət cəhdleri edilər. Ölkəmizdə ictimai fikri çəşdirmə, dövlətin apardığı uğurlu daxili və xarici siyasetə kölgə salmağa çalışılır. Geosiyasi manipulyasiya xarakterli məlumatlar Azərbaycan dilində "Facebook"da paylaşıldıqdan sonra istifadəçilərdən "Telegra.ph" kimi platformalara keçid etməkləri istenilir ki, bu da öz növbəsində bir səra istifadəçi məlumatlarının (IP ünvanı, istifadə olunan cihaz və s.) ələ keçirilməsinə səbəb ola bilər.

Bir qədər əvvəl Ukraynanın "İdentifikasiator" nəşri ciddi və esaslı mənbələrinə istinadən qeyd etmişdir ki, Fransa keşfiyyati Azərbaycanda peşəkar casus şəbəkəsi yerləşdirib: "Həmin şəbəkə Fransanın Azərbaycandakı səfirliyinin terkibində fəaliyyət göstərir və Fransanın sözde "tərefdaş" adlandırdığı ölkələrin nümayəndlərinə qarşı keşfiyyat fəaliyyəti həyata keçirir". Nəşr istintaq məlumatlarına əsasən qeyd edir ki, uzun illər Fransa keşfiyyatının əməkdaşı olmuş şəbəkə üzvlərindən biri könüllü olaraq Azərbaycanın hüquq-mühafizə orqanları ilə əməkdaşlığı başladıqdan sonra şəbəkə üzvlərinin kimlikləri ortaya çıxıb: "Bu əməkdaşlıq nəticəsində bəziləri Azərbaycanda xidmət etmiş və hələ də fəaliyyətdə olan, bəziləri isə hazırda bir səra qonşu dövlətlərdə və bəyənəlxalq təşkilatlarda fəaliyyət göstərən onlarla fransalı agent ifşa edilib. Bununla yanaşı, Azərbaycan xüsusi xidmət orqanlarına Fransanın agentura şəbəkəsinin Cənubi Qafqaz, Yaxın Şərqi, Ukrayna və Moldovadakı fəaliyyəti ilə bağlı sübut və sənədlərin təqdim edildiyi bildirilir".

Casus şəbəkəsinin ifşa olunması yeni

tintaq üçün əhəmiyyətli olan bir sıra sənədlər götürülüb.

Dövlət Təhlükəsizliyi Xidmətinin keçirdiyi əməliyyatla saxlanılan Azərbaycan Xalq Cəhesi Partiyasının sədri Əli Kərimliyə qarşı ittihamlar irəli sürürlüb. Əli Kərimli Cinayət Məcəlləsinin 278.1 (Hakimiyyəti zorla elə keçirmə və ya onu zorla saxlama, dövlətin konstitusiya quruluşunu zorla dəyişdirmə) maddələri ilə ittiham olunur. AXCP sədrinin ifadəsi alınub və onun barəsində Səbail rayon Məhkəməsində təqdimata baxılıb. Məhkəmə Əli Kərimli ilə bağlı 2 ay 13 gün müddətinə həbs qətimkən tədbiri seçib.

Cəmiyyət məhkəmə qərarını haqlı hesab edir

Azərbaycan cəmiyyəti məhkəmənin Əli Kərimli və digərləri ilə bağlı qərarını ədalətli qərar hesab edir. Bu da ondan irəli gəlir ki, cəmiyyət onların öz şəxsi mənafələri namına dövlətçiliyə qarşı düşmən kəsilmələrini bilir və buna əsaslı etirazlarını qeyd edirlər. Əli Kərimli və onunla eyni pozucu maraqları bölüşən dağdıcı ünsürlər siyasi fəaliyyətləri dövründə daim Azərbaycanın milli və dövlətçilik maraqlarına qarşı mübarizə aparıblar. Bu məsləhətlər tələyülü məsələ olan 44 günlük Vətən Müharibəsi ərəfəsi və ondan sonrakı dönende belə öz riyakar və satqın fəaliyyətlərindən el çəkmədilər. AXCP və Müsavat 2020-ci ilin iyulunda Tovuz rayonu erməni terror maşını terror aktları həyata keçirən zaman 43 siyasi partiyaların imzaladığı "Ermənistanın Azərbaycana qarşı davam edən təcavüzü və dövlət sərhədinin Tovuz istiqamətində töretdiyi son təxribatları ilə əlaqədar siyasi partiyaların milli həmərəlyə dair" bəyanatını imzalamamışdır. 44 günlük Vətən Müharibəsi zamanı bir neçə dəfə siyasi partiyalar bir araya gəlib bəyənəlxalq təşkilatlara Ermənistanın vandal hərəkətləri və dinc sakinlərin raket atəşinə tutulmasına etiraz əlaməti olaraq bəyanatlar, müraciətlər ünvanlaşdırılmışlar zaman Müsavat və AXCP həmin müraciətlərə qoşulmaqdan imtina etdilər. Siyasi partiyaların Qarabağda aparılan lokal xarakterli anti-terror tədbirlərini dəstək bəyanatına yənədə AXCP, Müsavat və Milli Şura qoşulmadılar. Bu isə onu bir daha təsdiq edir ki, sözügedən partiyalar erməni lobbisinin mənafeyindən çıxış edirlər. Yəni erməni lobisi dağdıcı müxalifət partiya sədrlərinə lokal xarakterli tədbirlərə dəstək göstərilməməsi barədə göstəriş veriblər. Onlar da göstərişlərə boyun əyiblər. Sual olunur: neçə ola bilər ki, vətənənə yardım etməyin vacib olduğu bir mərhələdə susan? Deməli, bir daha aydın olur ki, onların pafoslu söylədikləri "Vətən", "Xalq" sözləri sadəcə siyasi divident əldə etmək üçün deyilir. Əslində, xalqdan uzaqdır, dövlətə qarşı laqeyidirlər. Onlar üçün başlıca hədəf və məqsəd ölkəmizin imicinə xələl gətirilmək və erməni lobbisinin istəyinin yerinə yetirilməsidir.

Belə xəyanət yolu tutan istənilən şəxs, o cümlədən Əli Kərimli, Cəmil Həsənli, Gültəkin Hacıbəyli, İsa Qəmbər, Arif Hacıli, Məmməd İbrahim və digərləri cəmiyyət üçün tehlükə mənəbəyidir. Onlar məhkəmə qarşısına çıxarılaraq layiq olduqları cəzani almalıdır. Eyni zamanda, onların rəhbərlik etdikləri partiyaların da fəaliyyətinə xi-tam verilməlidir.

İLHAM ƏLİYEV

Haqq yerini tapdı, qadınlar da haqlarına çatdı

MƏTANƏT

Bəlkə də dünya binə olandan qadınlara da onların əks cinsinə baxıldığı kimi baxılsayıdı, heç ayri-ayrı zamanlarda qadın hüquqları, haqları və qadınların müdafiəsi ilə bağlı digər günlərin yaranmasına, təsis olmasına ehtiyac da qalmazdı. Lakin bu, əsla bizim istəyimiz kimi olmayıb.

Nedənse hər ikisi yer üzərinə Allah tərəfindən bəxş olunan, hər ikisini də ana dünyaya gətirən, hər ikisinin iki valideyninin olması şərt olan qadın və kişi arasında zamanın bütün mərhələlərində fərq olub. Onlar arasına ayri-seçkilik qoyulub.

Qadın uşaq saxlamalı, evin işlərini görməli, susmalı, isteyini bildirməməli, işləməməli, insanlar arasında görünməməli və sair kimi qadagalar bineyi-qədimdən onların hüquqlarını pozan amillər arasında olub. Lakin bütün bunların heç biri kişilərə şamil edilməyib.

Maraqlıdır, görəsən dünyanın ən başlanğıcında qadınlarla kişilər arasındaki bu ayri-seçkilikin müəllifi kim olub? Kimin ağılna bu fikirlər gəlib? Bunlar nədən qaynaqlanıb? Nə üçün iki insan bir evdə bu qədər fərqli şəkilde yaşayıb. Nə üçün iki cinsin nümayəndəsi cəmiyyətdə bu qədər ayri-seçkilikə məruz qalıb?

Bütün bunları təqvimdə 5 dekabr - Dünya Qadın Haqları Günüdür. Görərkən düşünürəm. Və düşünməmək də mümkün deyil. Türkiyədə 1934-cü il dekabrın 5-də Mustafa Kamal Atatürk tərəfindən qadınlara seçmə və seçilmə haqqı verilib. O tarixdən bəri bu xüsusi gün Türkiye və dünyada Dünya Qadın Haqları Günü kimi qeyd edilir. Türkiye dünyada qadınlara ən erkən seçmə və seçilmə haqqı verən ölkələr arasında yer alır. Daha sonra isə digər ölkələrdə də müxtəlif vaxtlarda qadınlara seçmək və seçilmə hüququ verilib. Azərbaycanda isə bu, 1918-ci ilə təsadüf edir.

Maraqlıdır, bas həmin tarixə qədər qadın nə üçün seçə və seçile bilməzdi? Nə üçün bunları kişilər edə bilərdi, lakin qadınlar yox? Saymaqla bitmeyən qadın hüquq və azadlıqlarını böyük qürur və sevinçle qarşılıqlı qaynaqlanıb. Həm də onu düşünürəm ki, bütün dünya əsrlərlə qadınların qarşısında bir günah yaşayıb.

Əger bu gün qadın seçə və seçile, yüksək vəzifelərdə işinin öhdəsindən gələ bilirsə, deputat kimi fəaliyyət göstərisə, müəllim, həkim, jurnalist, mühəndis və sair yuzlərlə sənətin uğurla sahibina çevrilə bilirsə, çox vaxt da öz işini kişilərdən dəfələrlə yaxşı icra etməyi bacarırsa, bu, yüzelliklər önce mümkün deyildimi?

Mümkin idi. Tarixə nəzər salarkən coxsayılı ağıllı, qəhrəman qadınlarla rastlaşırıq. O qadınlar ki, kişilər həmişə onların ağılından, məsləhətindən istifadə ediblər. Qadınlar müdrəkliyi, savadı, biliyi ilə evdə övladlarını sabahın ən öndə olan adamlarına çeviriblər. Səslərini çıxara bilməsələr də, adam içərisinə çıxmamaq iznləri olmasa da, bəzi hallarda üzləri belə görünməsə, bəzi hallarda başlarını yuxarı qaldırmağa qorxsalar da, onlar her zaman evlərinin xanımı olublar. Həm evin saysız işini zərif ciyinlərinə götürüb, həm də övlad yetişdirmək işini. Beləliklə, cəmiyyətin hər zaman aralarına ayri-seçkilik qoyduğu kişiləri həmin qadınlar dünyaya getirib, təriyə ediblər. Lakin nedənse biri hər zaman önde olub, digəri çox arxada.

Şükürələr olsun, bu günlərə. Yaxşı ki, haqq yerini tapdı, qadınlar da haqlarına çatdı. Dünyadan öz dünyamıza-ölkəmizə qaydırıq və qururla deyirik ki, 1918-ci ildən -artıq 100 ildən çoxdur ki, qadınlara kişilərə eyni hüquqlar verilib. İndi ölkəmizdə qadınlar seçə-seçilə, en yüksək vəzifelərdə çalışıbilir.

Nə gözeldir qadınları haqları və haqları olanlarla birgə görmək. Çünkü bütün hüquq və azadlıqlar qadınlarının da hüququndur.

Torpaq əldən gedir: səbəblər, həll yolları

Hər il 5 dekabrda qeyd olunan Ümumdünya Torpaq Günü torpaqın insan həyatında fundamental rolunu təbliğ edir. Ümumdünya Torpaq Günü sağlam torpaqın əhəmiyyətinə diqqəti yönəltmək və torpaq ehtiyatlarının davamlı idarə olunmasını müdafiə etmək üçün 2010-cü ildə Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatı (FAO) tərəfindən təsis edilib.

Biz torpaq haqqında düşünəndə, bu haqda danişanda demək olar ki, hemişə onu kənd və təbiətə eləqələndiririk. Nadir hallarda şəhər torpağının da fundamental olduğunu nəzər alırıq. Urbanizasiyanın, şəhərleşmenin torpağa vurduğu zərər barədə yazırıq, betonlaşan şəhərlərin, daş binaların və asfalt küçələrin altında yatan, yağış suyunu udmağa, temperaturu tənzimləmeye, karbonu saxlamağa və hava keyfiyyətini yaxşılaşdırmağa kömək edən torpaq qayğı göstərmirik. Axi torpaq sementlə möhürünləndikdə, asfaltın altında qaldıqda bu funksiyalarını itirir və şəhərləri daşqınlara, həddindən artıq istileşməyə və cırklənməyə məruz qoyur. Betona çevrilmiş torpaqların geri qazanılması bəzən mümkünüsüz, bəzən də olduqca çətin olur. Ümumdünya Torpaq Günü 2025-ci il devizi də məhz "Şağlam Şəhərlər üçün Sağlam Torpaqlar" mövzusu əsasında işlənib.

Planetimizin yaşaması üçün insanların torpaq ehtiyacı var, çünkü qidamızın 95 faizindən çoxu tor-

paqdan əldə edilir. Bundan əlavə, onlar bitkilər üçün vacib olan 18 təbii kimyəvi elementdən 15-ni təmin edir. Lakin, iqlim dəyişikliyi və insan fəaliyyəti nticəsində torpaqlarımız degradasiyaya uğrayır. Eroziya təbii tarzlığı pozur, suyun infiltrasiyasını və bütün canlı həyat formaları üçün keyfiyyətini, habelə qidakadı vitamini və qida maddələrinin səviyyəsini azaldır.

Davamlı və düzgün aparılan torpaq idarəetmə üsulları eroziyanı və cırklənməni azaldır, həmçinin torpaq biomüxtəlifliyini qoruyur, münbitliyi artırır və karbonun udulmasına töhfə verir, iqlim dəyişikliyinə qarşı mübarizədə mühüm rol oynayır.

BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının (FAO) məlumatlarına görə dünyadakı torpaqların texminən 15%-i yüksək dərəcəde məhsuldardır. Bildirilir ki, dünyanın torpaqlarının 33%-i artıq degradasiyaya uğrayıb, yalnız 10-12% torpaq kənd təsərrüfatı üçün ideal hesab olunur. Torpaqların qalan hissəsi ya çox şoran, ya çox quru, ya

da eroziyaya məruz qalmış vəziyyətdədir. Bu, 2050-ci ilə qədər dünya əhalisinin artması səbəbindən ərzaq tələbatının 50% artacağı şəraitində ciddi problemdir.

Iqlim dəyişikliyinin torpağa təsirləri barede son illər çox yazılır, müzakirələr aparılır. Eroziyanın artması birinci səbəbdür, güclü yağışlar, sel fəlakətləri torpaq yuyulmasını sürətləndirir. Bu prosesin Afrika, Cənubi Asiya və Latin Amerikasında mənfi təsiri olduqca böyükdür. Həmçinin torpaqın quruması, yeni arıdlşmə nticəsində torpaqın nemliyi azalır. Orta Asiya, Şimali Çin, Yaxın Şərqi və Afrikanın bəzi

bölgeləri ən çox risk altında olan bölgeləldərdir.

Şoranlaşma da torpağı yoran problemlərdəndir. Dəniz səviyyəsinin qalxması sahiləni ərazilərdə torpağa duzun keçməsini artırır, bu da kənd təsərrüfatına ciddi zərər verir, məhsuldarlıq kəskin azaldır. Torpaqda üzvi maddəsinin azalması da zərərli təsirlər sırasındadır, temperatur artıqla torpaqdakı karbon daha sürətlə parçalanır, torpaq daha az münbit olur, su tutma qabiliyyəti azalır.

İnsanların torpağı dincə qoyması, həddindən artıq əkinçiliyə məruz qoyması da torpağı yorur. Çünkü torpaq istirahət etmədən istifadə olunur, bu səbəbdən əzəz məhsuldarlıq azalır. Həmçinin kimyəvi gübrələr və pestisidlərdən istifadə olunur, bu da torpaqın bioloji həyatını məhv edir. Mikroorganizmlərin azalması torpağı "ölü" hala getirir.

Torpaqın zərər görməsinin bir səbəbi də meşələrin qırılmasıdır. Meşələr torpaq üçün "təbii qoruyucu" funksiyası daşıyır. Amazon, Konko və İndoneziya torpaq eroziyasını artıq ciddi formada yaşıyır. Habelə meşələrin yanması da təsir edən amillərdəndir.

Sənaye və şəhərleşmənin də torpaq üzərində qalıcı mənfi təsirləri danılmazdır. Sənayeləşmə torpaq cırklənməsini sürətləndirdi, ağır metallar, neft sızmaları torpaqa

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "ekologiya və ətraf mühitin mühafizəsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

çox dərin zərərlər verir. Düzgün olmayan suvarılma sistemi de torpağı incədən amillərdəndir. Suvarmadı sehvələr torpağı şorlaşdırır, bu səbəbdən kənd təsərrüfatı torpaqlarının 20%-i artıq şoran vəziyyətdədir.

Hazırda en riskli regionlar Afrikada Sahara zonasıdır, burada quraqılıq və çölləşmə sürətlənilib.

Mərkəzi Asiyada şoranallaşma, su çatışmazlığı, Cənubi Asiyada eroziya, sel, torpaq çırıklığı, Latin Amerikasında meşə qırılması, heyvandarlığın təsirləri, Çində sürətli urbanizasiya və torpaq eroziyası səbəbindən torpaqlar ciddi zərər görür.

Dünyada torpaqın bərpası üçün görülen tədbirlər əsasən regenerativ kənd təsərrüfatı üsullarıdır, çəvik şumlama, örtütü bitkilər torpağı nisbətən qoruyur. Ağ illi su idarəciliyi, damcı suvarma ilə hem su ehitiyyatı, hem də torpaq qorunur. Meşələrin bərpası, xüsusiətə Afrikada "Böyük Yaşıl Divar" layihəsi də torpağı qorumaq üçün atılan addimlərdəndir. Karbonu torpaqda saxlama proqramları, şoranalılmış torpaqların fitoremediasiyası üsulları ilə də degradasiyanın qarşısı nisbətən alınır.

Lale Mehrali

"Əli Kerimlinin hay-küyünün kökü siyasi taktika və informasiya idarəciliyinə dayanır"

“Əli Kerimli və onun ətrafinən son günlərdə göstərdiyi emosional reaksiyalar, hay-küy yaratmağa cəhd etməsi və baş verənləri tam şəkildə inkar etməsi Azərbaycan siyasi mühitinin klassik müxalifət strategiyalarından biri kimi qiymətləndirilir. Bu davranışın təkcə konkret situasiyadan qaynaqlanır, həm də uzun illər formalasmış siyasi yanaşmanın

davamıdır”. Bu sözleri SİA-ya açıqlamasında politoloq Polad Mehdiyev deyib. Onun sözlərinə görə, Əli Kerimli öz siyasi xəttini hemişə "sabit təngid mövqeyi" üzərində qurub: "Onun üçün əsas siyasi taktika cəmiyyətdə həkimiyətə qarşı narazılıq ovqatı yaratmaqdır. Hər hansı hadisə baş verəndə bunu qərəzi münasibət, təzyiq və ya ədalətsizlik kontekstində təqdim etmek uzun müddətdir ki, onun siyasi kommunikasiya stilinin bir hissəsidir. Bu yanaşma tərəfdarlarını səfərber saxlamaq, öz elektorat autoritetini qorumaq üçün istifadə olunan alətdir. İnkar strategiyasının seçilməsi əsasən imic məsələsi ilə bağlıdır. Əgər konkret iddialar və ya təngidlər qəbul olunarsa, bu, siyasi liderin öz tərəfdarları qarşısında zəif görünməsi kimi

qavranıla bilər. Buna görə Kerimli və onun komandası çox zaman situasiyani tam şəkilədə rədd etməyi, məsuliyyəti hakimiyətin "qərəzi münasibət göstərməsi" kimi təqdim etməyi üstün tutur.

Bu, məsuliyyəti öz üzərindən tam şəkilədə uzaqlaşdırın klassik siyasi müdafiə mexanizmidir. Bu tip ritorika bütün müxalif hərəkatlarda geniş yayılmış mexanizmdir. Siyasi proseslərdə zəif təsir imkanlarına malik olan qruplar üçün ən effektiv üslub infomasiya gündəmini dəyişmək, özlərini "sistəmli təzyiqə məruz qalan tərəf" kimi təqdim etməkdir. Bu, həm beynəlxalq auditoriyaya mesaj vermək, həm də daxili tərəfdar kütləsinə motivasiyada saxlamaq üçün istifadə edilir. Nəhayət, hakimiyətin onlara

qarşı qərəzi mövqə nümayiş etdirdiyi iddiası daha çox siyasi diskursun bir elementidir. Real situasiyalar çox vaxt daha kompleks olur: burada həm siyasi rəqabet, həm kommunikasiya savaşları, həm də tərəflərin öz mövqelərini müəyyən auditoriyalar qarşısında gücləndirmək cəhdleri rol oynayır. Lakin Kerimli tərəfinin bu iddiaları gündəmə gətirməsi onların planlaşdırılmış kommunikasiya strategiyasının tərkib hissəsi kimi çıxış edir. Beləliklə, hazırkı hay-küyün kökü konkret faktlardan daha çox siyasi taktika, infomasiya idarəciliyi və tərəfdarlarının gözləntilərinə uyğun davranış modeli ilə bağlıdır".

Ziya Hikmətoğlu

